

Holocaust i det 3. årtusinde

af Uffe Østergård

Hvorfor tales der så meget om det nazistiske forsøg på at udrydde Europas jøder i disse år, over 50 efter udåden? Og hvordan kan det være at betegnelsen *holocaust* (med lille h) eller *Holocaust* (med stort H) har vundet så meget indpas i europæisk sprogbrug, at det nyoprettede danske center til studiet af folkemord har fået navnet Dansk Center for Holocaust- og Folkedrabsstudier, DCHF? Begrebet stammer fra den græske udgave af det *Gamle Testamente*, *Septuaginta*, der oversætter det hebræiske ord for brændoffer, *olah*, med *holokauston*. I den græske form kan man støde på ordet *holokaust* i mange sammenhænge i den kristent-europæiske civilisation fra 300-tallet til vore dage.

På dansk, tysk og mange andre sprog burde det græske ord *holokaust* i grunden staves med k, da dette bogstav er den korrekte gengivelse af det græske kappā. Denne stavemåde står i modsætning til den engelske tradition for stave græske ord med latinsk c. Det er et klart vidnesbyrd om det engelsk-amerikanske sprogs totale dominans i politik, videnskab og kultur at det ikke så meget som overvejedes at benytte den traditionelle stavemåde for det græske ord *holokaust*, da begrebet i omkring 1979 vandt indpas i Danmark via den amerikanske tv-serie *Holocaust*. Af samme grund staves begrebet normalt med stort H også på dansk. Jeg vil dog plædere for at stave det med lille h i accept af Norman Finkelsteins påpegning af at *holocaust* med lille h henviser til en bestemt historisk begivenhed mellem 1941 og 1945, "the Nazi holocaust", der kan studeres historisk-sociologisk og derfor også sammenlignes med andre historisk begivenheder. Hvilket vel at mærke ikke indebærer at gøre hændelserne identiske eller relativere lidelserne, men netop at forstå dem. "The Holocaust" med stort H tenderer derimod til at gøre hændelsen historisk unik og derfor uforståelig (Norman Finkelstein, *Holocaust-industrien*).

En af de seneste anvendelser var i forbindelse med atomkrigen og nukleare katastrofer, hvor man især i skrifter fra 1950'erne og 60'erne kan støde på betegnelser som "nuclear holocaust". Holocaust i bestemt form kom ikke i almen brug som betegnelse for det nazistiske massedrab før efter den israelske sejr over de arabiske naboer i seks-dages krigen i 1967. Lidt overraskende er at ordet ikke blev brugt i den jødisk-amerikanske offentlighed i 1948-49 eller 1950'erne, hvor risikoen for en udslettelse af den israelske stat var langt mere nærliggende end efter sejren i 1967. Først efter den israelske sejr begyndte amerikanere med jødisk baggrund systematisk at anvende henvisningen til det nazistiske massedrab som begrundelse for deres ubetingede opbakning bag Israels besættelse af de palæstinensiske landområder.

Helt massiv blev brugen af ordet "Holocaust" efter 1978 foranlediget af den umådelige succes for Gerald Greens amerikanske tv-serie af samme navn. Men nu stavet med stort H, The Holocaust, hvilket betegner den unikke katastrofe der overgik jøderne og kun dem. Somme tider husker anvenderne at anføre nogle af de andre offergrupper. Således nobelpristageren Elie Wiesel ved åbningen af den internationale Holocaustkonference i Stockholm januar 2000. For siden alligevel kun at nævne jøderne i resten af sit bidrag, hvilket helt berettiget blev kritiseret af tilstedeværende repræsentanter for bl.a. sigøjnerne – eller roma og sinti som de selv foretrækker at kalde sig – der jo også var udsat for udryddelse. I de senere år er det ligefrem blevet almindeligt at tale om sigøjnernes holocaust eller *Endlösung* på linie med den skæbne der overgik jøderne. For ikke at tale om de homoseksuelle, de handicappede, russerne, polakkerne og alle de andre millioner mennesker, der blev

udryddet under det nazistiske masse mord. Konfronteret med sådanne bevidste forglemmelser og visse fanatiske jøders benægtelse af muligheden for at sammenligne masse mordet på jøderne med nogen som helst andre begivenheder i historien – en benægtelse der foregår under de visen "at sammenligne er at relativere, og at relativister er meget værre end Hitler, for ham vidste man i det mindste hvor man havde" – fristes man til at tilslutte sig den amerikansk-jødiske forsker Norman G. Finkelsteins indledende note i den provokerende pamflet, "Holocaust-industrien", hvor han skriver: "In this text, *Nazi holocaust* signals the actual historical event, *The Holocaust* its ideological representation".

At afvise den ideologiske ophøjelse af *The Holocaust* til en unik – og dermed usammenlignelig og derfor uforståelig og ikke analyserbar – begivenhed er ikke nødvendigvis ensbetydende med at overtage hele Finkelsteins efterfølgende kritik af bl.a. Elie Wiesel for at tage monopol på holocaust og udnytte tragedien til egen eller i hvert fald de jødiske organisationers vinding. Som videnskabeligt arbejdende historiker og samfundsforsker er man blot nødt til at insistere på at man selvfølgelig må sammenligne begivenheder for at forstå dem. Ikke for at gøre dem ens, men netop for at fastslå de særlige træk ved de bestemte situationer man udforsker. Den tysk-jødisk-amerikanske politiske tænkner Hannah Arendt formulerede dette krav glimrende i et forord fra 1967 til en ny udgave af sit storværk om det totalitære samfundssystem fra 1951. Her hedder det:

"Denne bog er et forsøg på at forstå, hvad der både ved første og andet blik forekom simpelthen oprørende. Forståelse betyder imidlertid ikke at benægte det oprørende, at slutte fra fortilfælde til det hidtil uhørte eller at forklare fænomenet ved hjælp af sådanne analogier og generaliseringer, at virkelighedens indvirkning og oplevelsens chock ikke længere mærkes. Det betyder snarere at undersøge og bevidst bære den byrde, som begivenhederne har lagt på os – hverken at benægte deres eksistens eller ydmygt underkaste sig deres vægt, som om alt, hvad der faktisk er sket, ikke kunne være sket på på anden måde. Kort sagt betyder forståelse en ikke på forhånd overvejet, opmærksom seen kendsgerningerne i øjnene og sætten sig op mod dem, hvad de så end kan være eller kunne have været."

Information 1. august 2001